

Azt, hogy Kétegyházán a román közösség a nyelvcserre előrehaladott állapotában van, a csoport nyelvválasztási szokásai is bizonyítják, amelyeket a nyelvhasználati szintér és a partner, továbbá a beszélő életkora, nyelvtudása, házastársának nemzeti hovatartozása és a nyelvek presztízse határoz meg. A vizsgált közösséghez tartozók a románt gyakorlatilag csak a falu határain belül használják, azonban itt is egyedül a templom az a színtér, ahol a román nyelv használata meghaladja mind a magyar, mind a magyar és a román együttes használatát. Tehát a kétegyházi románoknak megváltoztak a nyelvválasztási szokásaik, következésképp a közösségben a román dominanciája csökken, a magyaré viszont nő.

Végezetül álljon itt a következő epizód: „Két esetben alkalmam volt román-magyar vegyes házasságban élő magyar feleségekkel beszélgetni. Az egyik feleség megtiltotta a férjének, hogy részt vegyen a vizsgálatban. Véleménye szerint a román nyelv használatának semmi értelme nincs.” Pedig van.

Borbély Anna (2001): *Nyelvcserre. Szociolingvisztikai kutatások a magyarországi románok közösségében*.
MTA Nyelvtudományi Intézet Élőnyelvi Osztálya, Budapest.

Bene Annamária

Széchenyi-album

Bereményi Géza: A Hídember

Egy vallomással kell kezdenem: szeretem Bereményi Géza filmjeit. Bemutatásuk idején többször láttam „A tanítványok”-at és az „Eldorádó”-t. Lenyűgözött „A tanítványok” hideg, élettelen, néha sápatag színvilága, elvarázsolt az „Eldorádó” dinamikus kamerázása, az érzelmi állapotok képekben lüktető expresszivitása, felfokozottsága. Ha igényes szórakozásra vágyom, általában „A turné”-t nézem meg. Mindezt csak azért tartom fontosnak, hogy jelezzem, „A Hídember” körüli politikai és finanszírozási viharok a film megítélésekor számomra nem mérvadóak.

A Hídember’ Széchenyi István életútját kíséri végig. Egy történelmi személyiség esetében megnehezíti az alkotó dolgát, ha olyan egyéniségről van szó, akiről az emlékezet már mítoszokat gyártott. Ebben a mítoszgyártásban valószínűleg Széchenyi István politikai ellenfele, *Kossuth Lajos* tette meg az első lépést, amikor a legnagyobb magyarnak nevezte. A történelmi értékelésektől függetlenül a köztudatban is kialakul egy kép a hajdani nagyságokról. A sokféle Széchenyi-kép választás elé állítja a rendezőt: melyiket erősítse meg, mit „idealizáljon” és mit mellőzzön, heroizáljon-e vagy illúziókat romboljon. Számptalan csábító lehetőség adódik még, a hollywoodi történelem-ábrázolástól az európai kosztümös és életrajzi filmekig. Bereményit elsősorban Széchenyi személyisége érdekli; a jellemfejlődés fontosabb fázisaira helyezi a hangsúlyt. Szembetűnően jelzi ezt, hogy minden olyan fontosabb, sorsfordító történelmi eseményt kihagy az ábrázolásból, amely látványos képi megjelenítést igényelne. Nem látunk a márciusi forradalomból semmit, még csak utalás szintjén sem értesülünk a szabadságharcról. Pustán egy rövid felirat és Batthyány kivégzése idézi a megtorlás időszakát.

Am a puritán történelemidézés ellenére sem sikerül maradéktalanul megoldani a személyiségrajtot. Család, császári udvar, magyar politikai élet – e három dolognak van je-

lentősége főhősünk életében. A film elején még *Crescence* kezének elnyerése foglalkoztatja – aztán a haza fejlődése. Hol magánemberként, hol pedig politikusként láthatjuk. Külön epizódok sora foglalkozik az osztrák kancellária praktikaival. Nyilvánvalóan a gróf és a hatalom párharcának hátterét körvonalazzák, viszont elterelik a figyelmet Széchenyi figurájáról, miáltal az ábrázolás feszessége veszít erejéből. Magánéleti problémák, politikai konfliktusok, szembekerülés a hatalmi akarattal – felvillannak a témákban rejlő lehetőségek, de a végeredmény nem lesz több vázlatzerű korképnél és életrajznál.

„A Hídember” monumentális tablókban örökíti meg azokat a helyzeteket, amelyekkel Széchenyi viaskodott. A szemet gyönyörködtető képek mögött elsikkadnak a jellem árnyalatai. Az egyik jelenetben a Pesti Német Színházban látjuk Széchenyi és Kossuth szembekerülését, majd az ifjúság rendbontását a „Gott erhalte...” miatt. Széchenyi rosszul lesz, aztán tovább nézhetjük a verekedést. Villanásnyi pszichikai reakció, kiegészítve történelmi helyzetképpel: kifinomult lélek- és történelemábrázolásnak ez kevés. A film megreked a történelem illusztratív megjelenítésénél. Nem csoda, ha egy idő után érdektelenné válik.

A leglenyűgözőbb jelenetnek a történet csúcspontja, a hídépítés ígérkezik. Kétségtelenül látványos, csak hogy a számítógéppel kivitelezett részletek ordítóan elütnek az addigi látványvilágtól; a megvalósítás mesterkéltsége rontja a jelenet hitelét. Olyan érzése van az embernek, mintha egy hatvanas években készült *Gertler Viktor*-filmet nézne. Képileg az is megoldatlan, hogy a híd építésének miért van ekkora jelentősége a gróf életében. Elmondja ugyan a filmben, hogy ebben látja az ország fejlődésének előremozdítóját. Az összeszerelés kudarca utáni tébolyát azonban a történelmi események is motiválják. Az 1848-as forradalmi megmozdulásokat mint lelki megrázkódtatást okozó tapasztalatot nem éli át a filmben, csak naplójának szavai vallanak az erőszaktól, a véres konfliktusoktól megrettent emberről. Ennek a belső drámának a feszültségéből semmit sem látunk. A karakter megoldatlanságáért a főszerepet játszó *Eperjes Károly* is felelős. Néhány jelenetben meggyőző, többnyire azonban már az évek óta ismert színészi kliséiből él. Váratlan mozdulatai, hirtelen reakciói, a döblingi elmeegógyintézetben látható gesztusai nevelésesegek, vígjátéki szerepeiből köszönnek vissza.

Kidolgozatlan marad Széchenyi viszonya a szereplők egy részéhez is. A film elején például még testi-lelki jóbarátok *Clam-Martinitz*cal, de miután a magyar gróf előléptetése elmarad, útjaik elválnak. Clam-Martinitz karriert csinál az elnyomó hatalom tisztjeként, Széchenyi pedig megalkotja életművét, a fejlődő Magyarországot. Clam-Martinitz gyakran látható *Metternich* mellett, de egy párbajt és *Batthyány* kivégzését leszámítva nem játszik fontos szerepet a filmben, magatartása nem szül konfliktust az egykori baráttal. Nem tudjuk, miért fontos egyáltalán a jelenléte. Egy barátság történetéhez kevés, a hatalom kiszolgálójaként pedig felesleges, hiszen Metternich egyértelműen betölti ezt a szerepet.

Szó esett már a film képi világáról. „A Hídember”-t Bereményi állandó alkotótárs, *Kardos Sándor* fényképezte. Kardos a magyar operatőrök egyik legjobbjára, ami nemcsak szakmai felkészültséget jelent, hanem eredeti látásmódot is. Stílusának jellegzetessége a lendületes kameramozgás, a szokatlan beállítások, a nagylátószögű lencsékkel az arányok és alakok megnyújtása, torzítása. Most is él ezekkel a megoldásokkal, igaz, visszafogottabban, mint korábbi munkáiban. A meghökkentő beállítások rövid időre ébren tartják a néző figyelmét a dramaturgiai érdektelen részeken is, az expresszionizmusra emlékeztető stíluslemek ugyanakkor nem teremtenek egységes atmoszférát, leválnak a történetről. Az operatőri teljesítmény sem lép túl a funkciótlan manírok felsorakoztatásánál.

A sok pénzből nagy műre nem, csupán nagyszabású fiaskóra futotta.